

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 14.

Fredagen den 21 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen:

angående försäljning af en Skånska husarregementets musik-kassa tillhörig fastighet i Helsingborg;

angående pension å allmänna indragningsstaten för förre regementskommisarien C. J. G. Müntzings enka Maria Sofia Müntzing, född Karlsson; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre arbetaren vid Karlsborgs fästning Gustaf Nilsson Dufva.

§ 3.

Efter föredragning härefter af de vid kammarens senaste sammanträde afgifna motioner hänvisades herr *E. A. Smiths* motion, n:o 164, till bevillningsutskottet samt herr *G. Olofssons* i Ävik motion, n:o 165, till lagutskottet.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 8 och 25 samt lagutskottets utlåtanden n:is 10 och 11.

§ 5.

Herr *H. A. Segerdahl*, som anmält sig för motions afgifvande, aflemnade en motion, n:o 166, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar af rättegångsbalken m. m.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades friherre *F. C. K. Barnekow* under tio dagar från och med den 22 innevarande februari och herr *N. Jönsson* i Gammalstorp under åtta dagar från och med samma dag.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Lördagen den 22 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträden den 15 innevarande februari förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *N. L. A. Claëson* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående folkskolelärares rätt till ålderstillägg.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *H. A. Segerdahls* på kammarens bord hvilande motion n:o 166.

§ 4.

Efter föredragning härefter af lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen begärdes ordet af

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få uttala endast några få ord med anledning af den motivering, som förekommer vid slutet af sid. 6 och början på sid. 7 i det nu föredragna utlåtandet. Af denna tyckes framgå, som om utskottet ansåge, att den af motionären i sista rummet föreslagna lagändringen icke vore af så synnerligen stor betydelse eller nämnvärdt ens af behofvet påkallad. Utskottet yttrar der bland annat:

»Lagtillämpningen har nemligen visat, att redan det straffmaximum, som för närvarande finnes stadgadt, endast jemförelsevis sällan ansetts böra ådömas, och att det vanliga straffet för ifrågavarande förseelse hållits vid eller nära straffatitudens minimigräns.» Och vidare: »Utskottet finner sig ock så mycket mindre förhindradt att förorda en lagändring i angifvet syfte, som det icke lärer behöfva befaras, att en utsträckning af det nu föreskrifna högsta straffmättet skulle föranleda dertill, att straffet för fylleriförseelser i vanliga fall komme att i praxis erhålla någon väsentlig förhöjning utöfver hvad hittills ansetts skäligt och billigt.»

Sannolikheten häraf vill jag bestrida lika litet som det anförda faktum. Men hvad jag vill inlägga en allvarlig gensaga emot är det sätt, hvarpå utskottet betraktar den i utsigt ställda straffförhöjningen. Då utskottet i den ser ett ondt, som det hoppas och gläder sig öfver icke skola i verkligheten ofta inträda, anser jag den deremot för något godt och sålunda önskvärdt, icke blott på papperet utan jemväl i lifvet. Jag fruktar nemligen, att den dömande makten härvidlag varit väl mild i sitt tillvägagående. Ty enligt hvad fängelsepredikanternas berättelser gifva vid handen, har det på många håll och under lång tid, särskildt de senare åren, visat sig, att vid förvandling af bötesstraff till motsvarande fängelsestraff, den straffade ofta på grund af tidens knapphet ansett straffet såsom betydelselöst, ja kanske rent af såsom en hvilotid. Vidare tror jag, att den låga bötessumman och den deraf föranledda ringa strafftiden vid förvandlingen af böterna till fängelse öfvar på det allmänna åskådnings-

sättet ett ofördelaktigt inflytande. Man tänker, att lagstiftaren icke aktar den förseelse, hvarom här är fråga, så stor som den dock i sjelfva verket är.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Olsson i Mårdäng: Jag har icke begärt ordet för att göra något annat yrkande än bifall till lagutskottets hemställan, utan endast för att till protokollet få antecknad en önskan, som jag anser stå i öfverensstämmelse med nu förevarande lagutskotts hemställan.

Såsom både af motionen och lagutskottets betänkande framgår, äro meningarne delade om hvad som bör förstås med allmän plats. Men äro meningarne delade om hvad som bör anses som allmän plats, så äro de också delade om hvad som menas med allmän väg. Derom har man också på vissa orter fått göra ganska bedröfliga erfarenheter. Jag skall be att som bevis härom få relatera ett ganska färskt exempel från min hembygd. För endast några månader sedan inkom till kommunalnämnden i en af de kommuner, som jag representerar, en anhållan om att nämnden ville taga under ompröfning hvad som kunde göras för att stäfja oordningar och störande uppträden, som förekommo både på vägen till och vid en jernvägsstation. Kommunalnämnden satte sig i förbindelse med kronobetjeningen, härvidlag länsmannen, och anhöll att få till honom öfverlemnna ärendet, så att han skulle kunna taga saken om hand. Dervid genmålde länsmannen, att som vägen till jernvägsstationen icke vore allmän väg, utan endast byväg, hans biträde för ordningens upprätthållande der endast kunde påkallas af egaren till marken omkring stationsområdet. Och häri måste kommunalnämnden finna sig. Men en sådan åtgärd är väl ej att rekommendera.

Om nu, såsom man har anledning hoppas, förslag skulle framkomma i syfte att bangård blefve likställd med annan allmän plats, som finnes omnämnd i 11 kap. 15 § strafflagen, då blefve, med den tolkning af nämnda lagrum, som, enligt hvad jag tillåtit mig framhålla, gifvits åt detsamma, ändock förhållandet, att åklagaremakten komme att stå redlös inför de allra gröfsta oordningar, som kunde förekomma å väg till jernvägsstation. Då endast i den socken jag tillhör finnes en hel del jernvägsstationer, men ingen ligger vid allmän väg, har jag trott, det vara lämpligt att framhålla dessa omständigheter; och jag ville tillika uttala den önskan, att, när Kongl. Maj:t kommer att taga denna fråga under pröfning, Kongl. Maj:t då äfven behagade taga i öfvervägande, huruvida icke de s. k. byvägarne, åtminstone de som leda till jernvägsstationer, borde räknas till allmänna platser.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Det står i utskottets betänkande, att det är fråga om *utvidgning* af straffbestämmel-

serna i ifrågavarande afseende. När frågan kommer under Kongl. Maj:ts pröfning, blifva alltså såväl de af den sistet alaren berörda fallen som de af herr von Schéele framställda önskemålen beaktade.

Med afseende å själfva bötesbeloppet bör man väl i allt fall taga någon hänsyn till att de allra flesta, som ådömas böter för fylleri och andra förseelser som dermed sammanhänga, äro personer af låg samhällsställning och i mycket fattiga omständigheter. Äfven sådana personer känna nog tyngden af det straff, som drabbar dem, hvadan detsamma måste anses verka i den riktning, som åsyftas.

Herr von Schéeles uppfattning kan jag fullständigt gilla i de fall, då det gäller personer med någon förmögenhet. Dessutom vill jag tillägga ännu ett önskemål, nemligen att den, som bevisligen föranledt den bötfälades berusande, ock må drabbas af bötespåföljd.

För min del skall jag icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Till afgörande förelåg häruppå statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Kongl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen medgifva, att i den för kommerskollegium gällande staten finge uppföras aflönningar för ytterligare en byråchef, en förste aktuarie och en vaktmästare med samma aflöningsförmåner, som gälde för de i den fastställda staten med enahanda benämningar redan upptagna tjänstemän och betjente; att dessutom i staten finge uppföras »till dels arfvoden åt specialagenter och fasta korrespondenter samt ersättning för åstadkommande af särskilda primäruppgifter, dels ock godtgörelse för särskildt tillkallade komiterade och sakkunnige» ett anslag af 13,000 kronor, och att å detta anslag under något år möjligen uppkommande öfverskott finge reserveras och ett annat år användas för det med anslaget afsedda ändamål; samt att anslaget »till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträ-

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.*

Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)

den, grufkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifning m. m.» finge höjas med 8,800 kronor, eller till 37,150 kronor; hvarigenom anslagstiteln »kommerskollegium» komme att höjas med 33,500 kronor eller sålunda från 78,450 kronor till 111,950 kronor.

Utskottet hemställde,

att med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag Riksdagen måtte

a) höja det i kommerskollegii stat uppförda anslaget »till juridiskt biträde, amanuenser och andra extra biträden, grufkartekontoret, vikariatsersättningar, renskrifning m. m.» med 2,160 kronor eller från 28,350 kronor till 30,510 kronor;

samt

b) för anordnande af arbetsstatistiska undersökningar å extra stat för år 1903 anvisa 20,000 kronor och medgifva, att å detta anslag uppkommande öfverskott finge under år 1904 för det med anslaget afsedda ändamål användas.

Vid punkten voro fogade reservationer:

af herr *E. Fränckel*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att, med anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, Riksdagen må

a) — — — — —

samt

b) för åstadkommande af en arbetsstatistik å extra stat för år 1903 anvisa 20,000 kronor och medgifva, att å detta anslag uppkommande öfverskott må under år 1904 för det med anslaget afsedda ändamål användas;

af herr *S. G. von Friesen*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Kongl. Maj:ts förslag i denna del må på det sätt bifallas, att *dels* för det arbetsstatistiska arbetet i kommerskollegium å ordinarie stat uppföres lön till en första aktuarie med de af Kongl. Maj:t för denna tjänsteman föreslagna aflöningsförmåner samt *dels* för detta arbetes anordnande å extra stat för år 1903 uppföres ett anslag af 15,000 kronor.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan utskottets under *mom. b* gjorda hemställan blifvit föredragen, anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet grefve Wachtmeister: Herr talman! Mina herrar! Om den framställning från Kongl. Maj:t, som behandlats i den nu föredragna punkten, kan man tryggt säga, att den innefattar en fråga, hvilken, vare sig den — såsom jag vill hoppas — nu får sin lösning eller icke, är af sådan beskaffenhet, att den icke kan falla. Ty frågan är utan tvifvel en stor och betydelsefull sådan, större än den kanske vid första påseendet förefaller.

Vi veta alla, att vårt land har ärofulla traditioner på statistikens område, och detta veta vi icke endast såsom ett historiskt faktum, utan vi alla, som i ett eller annat hänseende syssla med allmänna ärenden, känna af den dagliga erfarenheten, hvilken hjälp man vid dylika ärendens utredning hemtar ur den officiella statistikens olika serier. Man kan helt enkelt icke undvara dem. Men i samlingen af dessa serier finnes en stor lucka.

Man behöfver icke vara siare för att förutsäga, att den fråga, som under det nyligen ingångna tjugonde århundradet kommer att blifva den dominerande på samhällslifvets område, är arbetarefrågan eller den sociala frågan eller hur man vill kalla den fråga, som afser att bereda en ekonomiskt mera tryggad och socialt förbättrad ställning åt de egentliga kroppsarbetarnes klass. Det är axiomatiskt att säga, att denna fråga kommer att spela en större roll än någon annan såväl i den lagstiftande församlingen som utom densamma i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare. Då så är förhållandet, säger det sig sjelft, att det måste vara af synnerligen stor vikt för alla dem som hafva att besluta i denna fråga, eller hvilkas intressen eljest beröras af densamma, att hafva tillgång till de bästa möjliga uppgifter som kunna erhållas rörande de olika frågor, som tillsammans bilda den stora sociala frågan. Hvilka dessa frågor äro, kunna herrarne bland annat finna af uppräknningen i utskottets betänkande. Det är sådana frågor som frågorna om aflöning och aflöningssätt, om arbetstiden, om arbetslokalernas tillstånd, helsovådliga inflytelser m. m., om födans beskaffenhet, om lifsmedelprisen, om arbetarnes utgifter för sitt uppehälle, om deras bostäder, om arbetslösheten, om strejker och lockouts, om olycksfall i arbetet m. m. Dessa frågor äro alla af beskaffenhet att lätt framkalla strid, en strid, som icke blifver lindrigare derigenom att det är en strid mellan intressesatsar. Då en sådan fråga uppkommer, anföras af de stridande parterna uppgifter till stöd för de af dem framställda, ofta hvarandra motsatta önskningarne och åsigtarna. Men det ligger i sakens natur, att dessa uppgifter, framkomna under stridens hetta, skola preglas af den ensidighet, som ofta vidlåder uppgifter, hvilka under sådana förhållanden framkomma för att styrka ett bestämdt yrkande. Ställningen blir en annan, om man till sitt förfogande har en arsenal af objektiva upplysningar, som är från år i fred och ro insamlats af opartiska och sakkunniga

*Angående
arbets-
statistiska
undersökningar.
(Forts.)*

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

personer. Jag behöfver icke utbreda mig öfver den stora betydelse det måste hafva i främsta rummet för den lagstiftande makten, men äfven för slitande af uppkomna stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare, om man till sitt förfogande har en sådan statistik. Också veta vi, att i så godt som alla länder vidtagits mer eller mindre omfattande åtgärder för att bringa till stånd en social statistik.

Äfven i Sverige anhöll Riksdagen år 1893, att Kongl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk arbetsstatistik. Ett sådant förslag, ungefärligen af samma omfattning som det nu föreliggande, framlades också af Kongl. Maj:t för 1896 års Riksdag. Emellertid fann Riksdagen då detta förslag vara allt för omfattande för att kunna antagas, hvaremot Riksdagen förklarade sig anse, att det vore lämpligt att göra förök med arbetsstatistiska undersökningar inom något begränsadt område samt uttalade den mening, att genom sådana försök, som borde verkställas under vederbörlig kontroll, en tillfredsställande ledning för lösningen af frågan i dess helhet kunde vinnas.

Riksdagen anvisade då, såsom den äfven gjorde flera följande år, medel för anställande af dessa undersökningar. Sådana hafva nu egt rum rörande vissa yrken; och när detta år gått till ända, hafva dessa arbetsstatistiska undersökningar bedrivits under sex år, och herrarne veta, att redogörelser för de verkställda enquêterna utkommit. Af dessa rörde den första bageriyrket, den andra tobaksindustrien, den tredje de större mekaniska verkstäderna, och de nu pågående undersökningarne gälla de mindre mekaniska verkstäderna. Dessa undersökningar äro af mycket stort värde och man har genom dem tvifvelsutan vunnit den erfarenhet, som man afsett att dermed vinna. De böra naturligtvis fortsättas; men det återstår att äfven förvärfva erfarenhet på åtskilliga andra områden, som också skulle ingå i den sociala statistiken. De redan gjorda undersökningarne afse vissa bestämda yrken, men det skulle ju vara af stor vigt att få speciella undersökningar angående vissa allmänna, de sociala frågorna berörande förhållanden, utan att dessa undersökningar bundes vid vissa yrken.

Nu föreligger åter för Riksdagen ett förslag om anordnande af en omfattande socialstatistik, men statsutskottet har äfven denna gång ansett, att frågan borde i denna omfattning undanskjutas. Jag ber att få erinra om att enligt förslaget skulle arbetsstatistiken omfatta dels utgifvandet af en social tidskrift och dels publicerandet af redogörelser för undersökningar på vissa hithörande områden, hvilka redogörelser dels skulle mera regelbundet återkomma, dels skulle afse mera tillfälliga utredningar öfver vissa speciella frågor.

Utskottet har ansett, att den i ärendet förebragta utredningen gifvit vid handen, att ännu icke full klarhet vunnits i fråga om omfattningen af det arbete, som skulle tillkomma den föreslagna anstalten; och utskottet citerar sedan ett anförande af departementschefen, deri jag yttrar, att det ej kan låta sig göra att nu en gång för alla uppdraga några fast bestämda gränser för den nya institutionens verksamhet eller fastställa den ordning, hvori de särskilda ärendena borde förekomma till behandling. Nej, utan tvifvel är det omöjligt att nu fastslå några bestämda gränser, men skulle man vänta med anordnandet af denna statistik, tills detta blefve möjligt, fruktar jag, att den aldrig skulle komma till stånd; ty helt visst varder det äfven framgent omöjligt att på förhand fastslå sådana gränser. Vid valet af de ämnen, som skulle utgöra föremål för undersökningen, måste man ofta bli beroende af tillfälliga omständigheter, t. ex. då missförhållanden uppdragats inom en viss industri eller det visar sig behöfligt att för ett visst industriellt område få till stånd nya lagbestämmelser m. m. Sådana omständigheter kunna ju göra, att hittills icke synnerligen beaktade frågor kunna behöfva en särskild utredning. Att i förväg meddela några bestämmelser till tiden om regelbundet utgifvande af redogörelser för specialundersökningar låter sig ej heller göra, då ju en sådan speciel undersökning kan kräfva en tid af två år eller deröfver, men en annan en tid af blott ett halft år eller mindre. Och likaså kan det ej vara lämpligt att i detalj i förväg bestämma om den ifrågasatta tidskriftens omfång och innehåll. Det måste bero på tidsförhållandena, hvilka frågor der kunna behöfva upptagas till behandling, då nya frågor ju kunna uppstå, som kräfva en ingående behandling och utredning. En sak är säker, och det är, att ej kommer *material* att fattas för en sådan social statistik; och jag kan ej inse nödvändigheten af att i förväg fastställa någon viss begränsning af uppgifter för denna statistik.

Utskottet gör äfven några andra erinringar. Sälunda säger utskottet, att stadgad erfarenhet ännu icke vunnits i fråga om anställande af agenter för undersökningarne; men det förefaller mig dock, som om det skulle framgå af förste aktuariens i betänkandet intagna memorial, som om en ganska omfattande erfarenhet redan vunnits. Man började först — nemligen vid enqüeten om bagerierna — med s. k. platskorrespondenter, d. v. s. personer, bosatta på den ort, der undersökningen skulle göras. Denna anordning befans ej lämplig, och detta berodde derpå, att dessa personer ej stodo i den förbindelse med ledaren af arbetet, att de fullt kunde genomträngas af ledarens intentioner, hvilket åter varit nödvändigt för att arbetet skulle kunna utföras efter en enhetlig plan på de olika orterna. Derför öfver gaf man vid den följande enqüeten detta system och använde i stället rese-agenter, hvilket system befunnits mycket lämpligt. Men detta

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)

hindrar ju ej att, om arbetsstatistiken uppföres på fast stat, man kan använda båda utvägarne, så att de för insamlande af uppgifter till tidskriften anställda fasta platskorrespondenterna äfven i vissa fall kunna användas för uppgifters insamlande för specialundersökningarne.

Utskottet hyser vidare ett visst tvifvel rörande beskaffenheten af de primäruppgifter, som skola läggas till grund för arbetet. Det vill dock synas af den redogörelse, som intagits i betänkandet, som om dessa primäruppgifter i många fall skulle bli fullt tillfredsställande. I ett och annat fall komma de kanske ej att blifva fullt så tillfredsställande, t. ex. i fråga om arbetsgifvarnes verkstadsdrift, d. v. s. deras allmänna omkostnader, förbrukade materialier m. m. I det hänseendet kan det ofta vara svårt att få uppgifter, då arbetsgifvarne ej alltid äro villiga att lemna sådana, emedan de äro rädda för konkurrenser; men man måste å andra sidan säga, att denna del af arbetsstatistiken är jmförelsevis åtminstone af mindre vikt, och att det ej föreligger någon bestämd nödvändighet att inlåta sig på denna gren af densamma.

Särskildt i *en* punkt har utskottet hyst tvifvel, och det är i fråga om sättet för utrönande af arbetarnes utgifter för sitt lifsupphälle. Det är afsedt att tillhandahålla arbetarhustrurna hushållsböcker, der de vecka efter vecka skulle införa uppgifter härom. Nu har utskottet ställt sig tvifvelaktigt gent emot möjligheten att på det sättet få tillförlitliga uppgifter; men jag ber att i det hänseendet få påpeka, att just en sådan enquête verkstälts i Danmark år 1897. Då tillställdes från statistiska byrån ett stort antal arbetarhustrur sådana hushållsböcker, och ett betydligt antal sådana kom äfven tillbaka till byrån. Några af böckerna kunde visserligen ej användas, men icke mindre än 268 fullt bearbetningsbara inkommo, hvilka af byrån fingo det vitsord, att de voro synnerligen väl och omsorgsfullt förda och med fördel kunde användas för arbetsstatistiken. Byrån framhöll, att just det sätt, hvarpå insamlingen skett, gaf särskild tillförlitlighet åt det resultat, som af denna undersökning vunnits. Och då detta låtit sig göra i Danmark, inser jag icke, hvarför det icke kunde gå för sig äfven i Sverige.

Då af hvad jag nu anfört torde framgå, att denna fråga är af mycket stor vikt och utan tvifvel tränger till sin lösning; då man redan vunnit så mycken erfarenhet, som torde behövas för att börja med en mer omfattande statistik, och den ytterligare erfarenheten ej kan vinnas, förrän detta arbete kommit i gång, och då det dessutom är att befara, att man kommer att mista en del af den personal, som nu är inöfvad i detta arbete, derest den ej får fastare anställning, än den för närvarande har, förefaller det mig, som om kammaren skulle ha skäl att bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr von Friesen: Den ställning man intager till den föreliggande frågan beror af den uppfattning man har om nyttan af dels statistik i allmänhet, dels arbetsstatistik i synnerhet. Nu är det väl icke mången, som bestrider nyttan af statistik i allmänhet. Det torde väl få anses såsom en allmänt erkänd sanning, att, då viktiga spörsmål skola diskuteras, det är intet, som så bidrager till att göra diskussionen saklig som tillgången till uppgifter om dithörande faktiska förhållanden. Frånvaron af sådana skärper ofta meningarne mot hvarandra mycket värre, än som behöfs. Tvist om sakförhållanden alstrar ofta mycken bitterhet, som kunde hafva undvikits, om kännedom om dessa sakförhållanden funnits. Det är ofta icke frågans innebörd, som värst skiljer, utan det är de olika påståendena om huru den och den saken förhåller sig, som i så hög grad uppreta sinnena. Det är måhända icke med nödvändighet, som en meningsskiljaktighet uppstår, utan den beror på en tillfällig brist i kännedomen om sakförhållandena.

Om detta är händelsen med frågor i allmänhet, lär det väl icke minst vara förhållandet med så ömtåliga spörsmål som dem, hvilka höra till den sociala frågan. Då synes det mig, som om man allmänt borde kunna vara anse om nödvändigheten af sakliga och opartiska upplysningar på det område, hvarom här är fråga. Riksdagen erkände ju också detta redan så tidigt som år 1893, då Riksdagen tog initiativ i frågan och skref till Kongl. Maj:t angående utredning om arbetsstatistiska undersökningar. När frågan sedan återkom till 1896 års Riksdag, var den Riksdagen visserligen icke benägen att då antaga det förslag, som af Kongl. Maj:t framställdes till upprättande af en afdelning på ordinarie stat i kommerskollegium, men Riksdagen förhöll sig äfven då välvilligt till frågan. Den ansåg, att på det stadium, på hvilket frågan *då* befann sig, det var nödvändigt att först anställa försök, innan man fastslog en organisation.

Nu hafva sådana försök blifvit verkställda. Under 6 år hafva nu försöken med arbetsstatistiska undersökningar pågått. Nu tro sig vederbörande myndigheter ha kommit till den ståndpunkten, att icke endast tillräcklig erfarenhet är vunnen, huru dessa undersökningar lämpligen böra anordnas, utan äfven att, om dessa undersökningar skola kunna fortgå på ett tillfredsställande sätt, det nu är nödvändigt, att åt dem gifves en fastare organisation, än som hittills försöksvis har varit af Riksdagen beviljad.

Att frågan nu har inträdt i ett annat stadium synes ju redan af utskottets betänkande. Utskottet säger på sid. 46, icke att det är tveksamt om huruvida dessa undersökningar böra fortsättas, utan tvärtom att utskottet anser önskvärdt, att sådana utredningar *alltjemt* utföras. Det är således en väsentlig skilnad mellan den ståndpunkt, som *utskottet nu* intager, när det är

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.*
(Forts.)

öfvertygadt om att undersökningarne icke kunna afbrytas, och den ståndpunkt Riksdagen förut har intagit, när den ansett, att de endast försöksvis borde anställas.

Konsequensen af den uppfattningen, att dessa undersökningar icke kunna afbrytas, borde emellertid enligt min tanke vara den, att man nu gör något för att få en fastare form för dessa undersökningar. Att behof af en sådan fastare form föreligger framgår af de sakkunniges uttalande, som vi finna på sid. 21. Utskottet säger, att sättet för primäruppgifternas insamlande hvilar på en osäker grund och att man därför ej nu bör gifva någon fastare form åt denna organisation. De sakkunniga, hvilkas yttrande, som sagdt, återfinnes på sid. 21, säga deremot, att det väsentligaste hindret för att primäruppgifternas insamlande skall kunna verkställas på ett tillfredsställande sätt är bristen på en fast organisation. Således säger man å ena sidan: det är ett bristfälligt sätt, på hvilket primäruppgifterna insamlas, och därför skola vi icke ha någon fast organisation; å andra sidan, å de sakkunnigas sida, säger man: det är just bristen på en fastare organisation, som gör, att primäruppgifternas insamlande hittills varit bristfälligt. Det är således en återvändsgränd, i hvilken man på det sättet kommit in. Mig synes, som om man på ett lämpligt sätt skulle kunna komma fram ur denna återvändsgränd, om man hjälpte dem något, som anse, att det för att få en bättre organisation för primäruppgifternas insamling är nödvändigt att göra organisationen af arbetsstatistiken något fastare. Det är ju också påtagligt, att, om man skall få behålla den person, som hittills ledt dessa frågors handläggning och satt sig in i dithörande undersökningar, det förr eller senare är nödvändigt, att åt honom beredes en fastare ställning.

Jag tror således, att något måste göras för att man så småningom skall komma ifrån det försöksstadium, på hvilket man nu befinner sig, och få saken ordnad på ett bättre sätt. Jag anser dock icke, att det är nödvändigt att gå så långt, som Kongl. Maj:t här föreslagit. Det förefaller mig, som om man, för den händelse chefen för dessa undersökningar komme på ordinarie stat med de löneförmåner, som i allmänhet tillkomma förste aktuarier, redan skulle ha hunnit så långt på väg, som man, i det skick frågan för närvarande befinner sig, lämpligen kan fordra. Då har man icke håller slagit fast annat än det, att man får en bestämd ledare af de arbetstatistiska undersökningarna. Man har dermed skaffat denne ledare det intresse för saken och den auktoritet, hvilka, enligt hvad här är framställt, äro nödvändiga för att hans arbete med primäruppgifternas insamling skall kunna fortgå på ett fullt tillfredsställande sätt.

Deremot har man icke fastslagit åtskilligt annat, hvarom meningarne ju kunna vara delade. T. ex. är det nödvändigt, att om det nu, utom den förste aktuarie, som hädanefter skulle få

sin egentliga sysselsättning vid näringsstatistiken, tillika anställdes ytterligare en förste aktuarie för arbetsstatistiken — är det nödvändigt, säger jag, att då ovilkorligen hafva en chef för båda dessa förste aktuarier, en tjänsteman, som skulle hafva byråchefs eller tredje gradens lön? Inrättandet af en sådan tjänst synes mig åtminstone icke för närvarande vara af den betydelse för arbetsstatistiken, att den just nu skulle behöfva lösas. Det är en fråga, om hvilken meningarne mycket väl kunna vara delade. Den sammanhänger något med arbetsstatistiken, men den sammanhänger äfven med åtskilliga andra spörsmål rörande arbetet i kommerskollegium, hvilka spörsmål icke ovilkorligen nu kräfva sin lösning. Det synes mig icke heller vara nödvändigt, att de medel, som för öfrigt erfordras för dessa arbetsstatistiska undersökningar, sättas på ordinarie stat. Man begär ju anslag till två amanuenser och till ytterligare biträden inom kommerskollegium. Det kan visserligen vara någon olägenhet förenad dermed, att amanuenserna icke stå på ordinarie stat, men amanuensbefattningar äro ju i alla fall icke af den art, att personer stanna någon längre tid vid dem, och amanuenserna äro ju ej heller ordinarie tjänstemän. Om anslaget till dem ej nu kommer på ordinarie stat, synes mig ingen egentlig skada derigenom vara skedd. Likaså förhåller det sig med de anslag, som eljest erfordras för premiäruppgifternas insamling och för tillkallandet af sakkunniga personer. Om någorlunda tillräckligt anslag för det ändamålet ställes till arbetsstatistikens förfogande för år 1903, är jag säker på, att man med lugn och trygghet kunde arbeta på denna basis, för så vidt Riksdagen i öfrigt, genom att sätta förste aktuarien på ordinarie stat, ville slå fast hvad utskottet här har sagt, nemligen att undersökningarne alltjemt skola fortgå. Det osäkerhetstillstånd, som hittills varit rådande, komme icke att fortvara, om det hittörande anslaget blefve uppfördt på ordinarie stat.

Huru stort belopp för ändamålet skall uppföras på *extra ordinarie* stat, derom kunna meningarne vara delade. Jag har i en reservation, som bifogats utskottets förslag, hemställt, att beloppet skulle blifva 15,000 kr. Jag har dervid tänkt på den summa, som utskottet för sin del föreslagit, nemligen 20,000 kr.; jag kommer i min reservation till 19,500 kr. Då jag nu talar om utskottets förslag om 20,000 kr., vill jag fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det nu visserligen står i klämman, att för år 1903 ett belopp af 20,000 kr. skola anslås. Alldeles tydligt är å andra sidan af utskottets motivering, att meningen är, att dessa 20,000 kr. skola räcka både för år 1903 och för år 1904, och att det således är 10,000 kr. om året, som det är utskottets mening att anslå, alldeles såsom det förut har varit under den tid försöken hafva pågått. Att denna summa är otillräcklig synes framgå med full klarhet af hvad som finnes anfördt rörande sättet för undersökningarnes bedrifvande under de gångna åren. Det har

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

derför synts mig, att om man också icke vill för ett år anslå en så stor summa som den i Kongl. Maj:ts förslag upptagna, så skulle man dock icke behöfva hålla sig vid det otillräckliga belopp, som för närvarande utgår. Kongl. Maj:t har föreslagit 30,000 kr. och något deröfver. Det beloppet synes mig icke vara nödvändigt att åtminstone under det första året, 1903, ställa till arbetsstatistikens förfogande. Deremot tror jag, såsom jag sagt, icke, att man kan nöja sig med det belopp, som hittills utgått, eller 10,000 kr. Jag har därför här sökt att gå en medelväg, och har i min reservation föreslagit ett belopp af 15,000 kr., förutom det ordinarie anslaget till aflöningen åt chefen för arbetsstatistiska undersökningen, nemligen den förste aktuarien, som skulle anställas vid denna afdelning.

Herr talman! På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till min vid utskottets betänkande fogade reservation.

Häruti instämde herrar *Nydal, Styrlander, Johansson* i Öija och *Centerwall*.

Herr von Krusenstjerna: Då det ärende, hvarom här är fråga, före den nya departementalstadgans införande tillhörde det departement jag nu förestår, och då enligt denna stadga de sociala frågorna i allmänhet fortfarande tillhöra civildepartementet, torde äfven jag hafva anledning att yttra mig i denna fråga. Mina ord komma här vid lag naturligtvis att gå ut på att tillstyrka, att någon åtgärd i detta ärende beslutes.

Försigtigheten bjuder, säger statsutskottet, att Riksdagen icke redan nu fastslår organisationer af de arbetsstatistiska undersökningarne, utan fortfarande låter dessa bedrifvas försöksvis, såsom under de senaste åren egt rum. Försigtighet är ju en dygd, men mig synes, som om det höglöfliga statsutskottet här har drifvit denna dygd något väl långt. Både departementschefen och sedermera den siste ärade talaren hafva, synes mig, alldeles fullständigt visat, huru det icke längre finnes något skäl att stanna på försöksstadiet inom de arbetsstatistiska undersökningarne, utan hurusom, då dessa undersökningar nu pågått i 6 år, tiden kan vara inne att få en fast anstalt, som sammanhåller försöken, som bearbetar dem och som sprider kännedom om resultaten af desamma. Dertill kommer äfven en annan uppgift, och det den allra viktigaste, nemligen att, då undersökningarne, sådana de hittills varit anordnade, behandlat endast vissa yrken — jag tror, att det är fyra yrken, som hittills blifvit undersökta — men detta ju icke kan anses vara det slutliga ändamålet för sådana arbetsstatistiska anstalters verksamhet, söka åstadkomma en utredning rörande *alla* yrken samt söka utröna, huru vissa betydelsefulla socialpolitiska faktorer inverka på den industriella världen i dess helhet, t. ex. frågan om minderåriges arbete, om kvinnors

arbete, hygieniska förhållanden, strejker m. m. Redan med hänsyn till dessa uppgifter och med åberopande af den bevisföring, som här har blifvit förebragt, finner jag det vara alldeles tydligt och klart, att vi ej ytterligare böra fortgå med försök, utan öfvergå till en fastare organiserad anstalt.

Mine herrar! Detta är ju redan ett skäl, men hvarför jag velat yttra mig här, är därför att det för mig finnes ännu ett skäl som gör att jag ej skulle kunna annat än beklaga, om svenska Riksdagen nu ställer sig alldeles afvisande mot Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag. Och det skälet är, att för mig skulle ett bifall till förslaget om inrättande af en fast institution med uppgift att verkställa utredning af och sprida kännedom om de mångskiftande spörsmålen på hithörande områden, att för mig skulle, säger jag, ett beslut om inrättande af en sådan fast anstalt hafva den stora betydelsen, att det innebure ett tydligt bevis på att äfven vi i vårt land äro beredda att gifva ett tydligt erkännande af arbetarefrågans, den s. k. sociala frågans, ofantliga vikt för det moderna samhället. Det är nog så, mina herrar, att vår tid lefver icke blott — för att upprepa ett ofta citeradt yttrande — under samfärdselns tecken, utan vi lefva väl lika mycket under arbetarefrågans tecken. Arbetarefrågan är en fråga, som emellertid icke finnes ens upptagen vid uppräknandet uti 1840 års departementalstadga af alla de olikartade göromål, som tillhöra Kongl. Maj:ts handläggning, och denna stadga gälde dock ända till den 1 april 1900.

Det är nya pligter, som ålagts det moderna samhället, pligter på grund af den djupgående omkastningen i de sociala förhållandena. Men nya förhållanden kräfva nya institutioner. Vi hafva tid efter annan, i mån af samhällslifvets utveckling, skapat statsinstitutioner för att tillgodose, skydda och befordra jordbrukets, industriens, samfärdselns intressen; tiden är väl inne att skapa en institution äfven för frågor angående arbetet och arbetarne. Härvidlag erfordras icke statsinstitutioner för att administrera — ty det behöfves icke i detta fall — utan statsinstitutioner för att, såsom jag sade, utreda förhållandena och sprida en på noggranna och fullt sakliga undersökningar grundad kännedom om dessa förhållanden och derigenom lemna den bästa och säkraste ledning för Konung och representation i deras lagstiftningsarbete för de olika arbetarefrågornas lösning; ändamålet med en sådan fast institution som den nu ifrågasatta är just det att lemna det nödiga materialet för dessa frågors rätta bedömande. Hvilken hållning man än må intaga till de olika arbetarespörsmålen, bör man väl vara öfverens derom, att hvad som man först måste skaffa sig, är full kunskap om förhållandena; denna är af lika stor vikt för arbetsgifvarne som för arbetarne, och det är därför, som en sådan institution som den nu föreslagna verkligen behöfves. Det är väl vetskapen härom, som föranledt,

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.*
(Forts.)

att — såsom i Kongl. Maj:ts proposition meddelas — i de flesta kulturländer institutioner af det slag, hvarom nu är fråga, redan hafva bildats. Längst i detta fall tror jag, att Nordamerikas Förenta stater hafva kommit; deras »department af labor» synes mig — åtminstone med den kännedom om detsamma, som jag genom skrifter kunnat erhålla — vara en mönstergill institution. Förenta staterna tveka icke att för denna sak uppoffra stora summor; jag såg för några dagar sedan uppgifvas i motiverigen till ett lagförslag, som italienske konseljpresidenten Zanardelli framlagt för italienska parlamentet angående inrättande af en arbetsstatistisk anstalt i Italien, att budgeten för Förenta staternas »department of labor» uppginge till — han hade öfverfört beloppet till francs — 860,000 francs om året, med en fast personal af 50 personer. Vi veta också, hurusom i en mångfald andra länder likartade institutioner äro inrättade, framkallade just af det oafvisliga behof härutinnan, som jag tillåtit mig angifva.

Det synes mig sålunda, som om det icke vore för tidigt, att äfven Sverige rycker upp i ledet af dessa stater och fattar beslut om inrättande af en dylik anstalt. Det vore verkligen beklagligt, om nu, när regeringen med sitt förslag visar, att den behjertar och har ögonen öppna för denna fråga, som efter min uppfattning är af verkligt stor betydelse, denna då icke funne någon resonans inom den andra statsmakten. Jag hoppas emellertid, att den det skall få, och det är därför, som jag vill hos kammaren, utan att yttra mig om något särskildt förslag, lifligt förorda, att kammaren gör något i denna fråga.

Herr Nylander: Herr grefve och talman, mine herrar! Det var — såsom förut här blifvit erinradt — först år 1893, som Riksdagen hos Kongl. Maj:ts anhöll om utredning rörande lämpligaste sättet för samlande, bearbetande och publicerande genom statens försorg af en svensk arbetsstatistik, och Riksdagen har sedermera från och med år 1896 årligen beviljat medel för verkställandet af dessa arbetsstatistiska undersökningar.

1896 års Riksdag, den första, som beviljade ett anslag för arbetsstatistiska undersökningar, uttalade tydligt sin mening angående en arbetsstatistisk anstalt. Den säger bland annat härom: »Att — — — organisera en anstalt med fast tjenstemannapersonal, innan uppgiften för denna anstalts verksamhet blifvit närmare bestämd, vare sig med afseende å arbetsfältets utsträckning eller i särskilda fall beträffande sättet för insamlande och bearbetande af materialet, kan icke anses lämpligt.» Riksdagen ville alltså då, att man skulle genom försök vinna erfarenhet, så att man blefve satt i tillfälle att begränsa uppgiften efter de i vårt land rådande förhållandena och bedöma vidden af det arbete, som

vore att utföra; på sådant sätt skulle man kunna bygga på säkra förutsättningar, och utvecklingen kunde gå i rätt riktning.

Frågan är nu, huruvida denna erfarenhet vunnits, huruvida man kunnat begränsa anstaltens uppgift, huruvida man kan bedöma vidden af det arbete, som skall utföras, och huruvida man är på det klara med sättet, hvarpå dessa uppgifter skola insamlas.

Utskottet har för sin del funnit, att tidpunkten därför ännu icke är inne och att full utredning angående hithörande förhållanden ännu icke vunnits. Utskottet har härvidlag stödt sig på föredragande departementschefens egna uttalanden. Af dessa framgår tydligt, att full klarhet ännu icke vunnits i fråga om omfattningen af det arbete, som skall tillkomma den föreslagna anstalten, och att man vidare ännu icke kan uppdraga några fasta bestämmelser för den nya institutionens verksamhet eller fastställa den ordning, hvari de särskilda ärendena böra förekomma till behandling. Man måste — såsom departementschefen själf påpekar — vinna större erfarenhet i åtskilliga afseenden för att kunna ordna denna anstalts verksamhet. Utskottet har häraf kunnat draga den slutsatsen, att man icke är riktigt på det klara med denna fråga.

Beträffande de olika grupper och områden, som skulle blifva föremål för denna anstalts eller byrås verksamhet, har förste aktuarien härför närmare redogjort, och herr statsrådet har äfven i dag relaterat hvad dessa områden och dessa uppgifter skulle omfatta. Gent emot detta vore nog åtskilligt att erinra, och om man läser förste aktuariens resonnement, kan man icke annat än komma till den uppfattningen, att ännu mycken ovisshet härvidlag råder. Rörande åtskilliga undersökningar måste — säges det — särskilda lagbestämmelser antagas, innan dessa kunna blifva fullt tillförlitliga. Äfven beträffande frågan om uppgifternas insamlande famlar man ännu i det osäkra, och man måste väl gifva utskottet rätt, då det säger, att »hela det statistiska arbetets betydelse gifvetvis är beroende på den riktighet, noggrannhet och omdömesgiltighet, hvarined primäruppgifterna afgifvas, men enligt utskottets uppfattning står man i detta afseende på en temligen osäker grund. Utskottet har härmed ingalunda velat förneka betydelsen af denna officiella arbetsstatistik, utan utskottet har endast velat betona hvad som sades vid 1896 års riksdag, att »en på statistiska utredningar grundad kännedom om de förhållanden, under hvilka våra arbetare lefde, måste vara af stor betydelse för ett rätt bedömande och lösande af viktiga samhällsfrågor». Ehuru väl Riksdagen, med hänsyn dertill, ansågo önskvärdt, att åtgärder från statens sida vidtoges för åstadkommande af dylika utredningar, kunde Riksdagen dock icke biträda hvad Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit. Den framlagda planen för ifrågavarande undersökningar syntes nemligen Riks-

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

dagen vara allt för vidtomfattande och sväfvande för att ett första försök till arbetsstatistik derpå borde grundas.»

Att, som en reservant föreslagit, sätta en tjänsteman på ordinarie stat och alla de öfriga på extra stat, har utskottet för sin del icke kunnat vara med om. Utskottet anser för sin del det vara lämpligast, att undersökningarna fortgå som hittills.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Boström* instämde häruti.

Herr *Göthberg*: Herr talman, mine herrar! Den, som något har sysslat med sociala spörsmål, vet nog, af hvilken ofantligt stor betydelse det är, att det finnes tillgång på material och i synnerhet tillgång på tillförlitlig statistik. Om man villigt erkänner, att åtskilligt redan gjorts för anskaffande af dylik statistik, har man dock funnit, att det gifves tillfällen, då det är ganska svårt att kunna få statistik för att åskådliggöra vissa sociala förhållanden. Jag erinrar mig särskildt och skall be att få i detta sammanhang meddela såsom exempel på, huru bristfällig vår statistik för närvarande är, att, då den af Kongl. Maj:t tillsatta s. k. förliknings- och skiljenämndskomiteén skulle fullgöra sitt uppdrag och undersöka förhållandena på arbetsplatserna angående strejker m. m. samt vände sig till civildepartementet för att derifrån erhålla upplysningar i den vägen, resultatet blef ganska knapphändigt; der fans icke mycket att få. Och det är en helt naturlig sak, att så måste vara förhållandet. Regering och Riksdag hafva först på senare tiden tagit denna fråga under allvarligt öfvervägande.

Vi stå nu inför ett sådant moment, då regeringen begär att än vidare få utveckla denna undersökning; och då är det min mening, att Riksdagen och i synnerhet denna kammare bör göra, hvad på den ankommer för att här räcka en hjälpsam hand. Statistiska uppgifter, som vi måste sätta det allra största värde på, hafva måst samlas från enskildt håll från enskilda personer, som intresserat sig för vissa sociala frågor och därför insamlat uppgifter derom, samt från föreningar, hvilka under senare åren sysslat med sådana saker. Jag vågar för min del påstå, att detta icke är rätta sättet att införskaffa uppgifter, då det gäller uppdrag, som man fått sig ålagdt af statsmakterna; och därför anser jag, att det är af största vikt, att Riksdagen snarast möjligt gör något för denna organisation, hvarom här är fråga, så att de statistiska uppgifterna måtte blifva tillförlitliga och säkra och kunna bedrivas på ett mera planmessigt sätt.

Jag erkänner villigt hvad jag först yttrat, att de redan gjorda undersökningarna varit af ofantligt stor nytta. Men jag tror på samma gång, att det icke finnes någon möjlighet för att få klarhet i de af den siste ärade talaren påpekade förhållanden,

förr än vi hafva en fast organisation att bygga på. Jag skall i detta hänseende be att helt och hållet få instämma i hvad den näst förste ärade talaren yttrade. Och jag skall också, då jag tror, att det icke härvidlag tjenar någonting till att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, endast anhålla om bifall till herr von Friesens reservation och afslag å utskottets hemställan.

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! En gång kommer utan tvifvel det embetsverk, till hvilket man nu lagt den allra första grunden, att blifva ett ganska stort verk. Det skulle redan nu icke vara svårt att förelägga ett sådant embetsverk bestämda uppgifter af ganska stor omfattning och hvilkas vigt skulle af alla erkännas vara nog betydande för att föranleda betydliga utgifter från statens sida. Men jag håller före, att detta skulle för närvarande vara särdeles olämpligt.

Det går an att bilda ett nytt embetsverk och besätta platserna der ganska väl, i fall blott fråga är om vanliga administrativa göromål. Men denna afdelning af kommerskollegium, den är hvad jag vid ett föregående tillfälle har betecknat såsom ett vetenskapligt-praktiskt verk. Der vore det rätt illa för sjelfva saken, om man besatte definitivt ett antal platser med personer, lämpliga att bekläda vanliga administrativa embeten och tjänster. Här är det nyttigt, om de, som skola komma fram till fasta platser, hafva fått förtjena sina sporrar genom att visa sin vetenskapliga duglighet och sitt vetenskapliga intresse för det värf, som kommer att åligger dem. Derfor håller jag före, att herr von Friesens förslag rent af har ett afgjort företräde framför Kongl. Maj:ts proposition; och det är på den grund jag vill anhålla om bifall till hans reservation.

Om man fortgår så, att man förvissar sig om, att de blifvande nya platserna kunna besättas med personer, som hafva en vetenskaplig underbyggnad i den ifrågavarande rigtningen och visat sig praktiskt dugliga, innan de kommit fram till en fast plats, befrämjar man ändamålet mycket bättre, än om man, i den största välmening att gagna de arbetsstatistiska undersökningarna, skaffar embetsmän, som kunna vara förträffliga för vanliga administrativa uppgifter, men icke alls för denna.

Derför anhåller jag, att kammaren ville gifva sitt bifall till herr von Friesens reservation.

I detta anförande instämde herrar *Trapp* och *Ernst Carlsson*.

Herr David Bergström: Herr talman! Det är egentligen endast på ett par punkter, som statsutskottet ingått på ett slags kritik af det arbetsstatistiska arbete, som hittills blifvit utfördt, likasom också af planerna för ett framtida sådant arbete. Kritiken gäller först och främst frågan om sättet för utrönande af arbetarnes ut-

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

gifter för sitt uppehälle. Der säger utskottet, att på den väg, som blifvit angifven af kommerskollegium, lära icke några tillförlitliga upplysningar stå att erhålla. Men man har dock, såsom redan herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhållit, ett särdeles godt bevis från vårt södra grannland derpå, att man just på den vägen erhållit en statistik af mycket stort värde, — mycket stort värde med afseende på sjelfva primärmaterialet och mycket stort värde med afseende på slutsatserna.

Sedermåra säger utskottet — och förallmänligar der sin mening — att anledningen, hvarför man här icke skulle komma till något godt resultat, skulle vara den, att den rigtighet, noggrannhet och omdömesgiltighet, hvarmed primäruppgifterna afgifvas, icke skulle vara tillfredsställande. Man skulle nemligen i detta afseende stå på en temligen osäker grund. Den ärade ledamoten af statsutskottet, som nyss yttrade sig, pointerade särskildt detta. Men han utelemnade dervid en mycket dunkel passus i utskottets betänkande, hvilken väl kunde förtjena sin förklaring i kammaren, nemligen orden: »och detta delvis beroende på den för uppgifternas uppsamlande gifna föreskriften.» Det skulle vara af mycket stort intresse, om statsutskottets ärade ledamöter ville vara goda och för kammaren förklara, hvad dessa ord verkligen innebära.

Hvad frågan i stort angår, har statsutskottet framhållit, att man ännu icke skulle hafva kommit fram till de fasta former för ävägbringande af en organisation, som man bör hafva kommit till, innan man grundlägger organisationen. Ja, jag gifver statsutskottet fullständigt rätt deri, för den händelse statsutskottet menar, att man bör hafva lika fasta former för detta embetsverk eller denna del af ett embetsverk som för embetsverken öfver hufvud här i landet. Men det är, mine herrar, icke så, att det är en fördel att hafva så fasta former, när man skall åstadkomma en officiel arbetsstatistik. Det bör der icke vara dessa fasta former, som så lätt blifva döda former, under hvilka man arbetar i våra embetsverk, utan det bör tvärtom vara lefvande former, som, så vidt möjligt, ansluta sig till lefvande förhållanden. Och skola vi vänta, tills vi kunna liniera upp ett embetsverk och säga, att vissa embetsmän böra göra det och vissa det, då tror jag att vi få och böra vänta länge, innan vi erhålla ett sådant arbetsstatistiskt embetsverk i vårt land.

Jag hade haft anledning förmoda, att statsutskottet i detta fall skulle funnit skäl gå en medelväg, icke precis den medelväg, som föreslagits af herr von Friesen, utan kanske snarare den, som föreslagits af den andra reservanten, herr Fränckel i Första Kammaren.

Emellertid i valet mellan dessa medelvägar tror jag, liksom den siste ärade talaren, att det är fördelaktigare att gå den af herr von Friesen föreslagna vägen. Jag tror detta, derför att man

då inom kommerskollegium får en man, som står ansvaret för denna sak fullt och helt, och därför att man icke då behöfver göra arbetsstatistiken till ett bihang, som får stå vid sidan af de andra grenar af statistiken, som falla under kommerskollegium.

Jag har liksom en ärad vän på denna bänk haft förtroendet vid några tillfällen att deltaga i det komitéarbete, som föregått de hittills försiggångna arbetsstatistiska undersökningarna. Och vid det sista tillfälle, då ett sådant komitéarbete bedrefs, ansågo vi oss böra göra just det uttalande, som här i betänkandet refererats på den 21 sidan, det uttalande nemligen, att det vore af vigt icke allenast med hänsyn till ledningen af de arbetsstatistiska undersökningarna, utan äfven med hänsyn till den personal, som hade att utföra primärbetet, att man komme till något stablare former än hittills. Och det är på denna grund som jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall till herr von Friesens reservation.

Herr Månsson: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord i denna fråga. Först och främst vill jag framhålla, att det inom statsutskottet ej fans någon, som icke hyste ett stort intresse för denna viktiga sak, detta betydande sociala spörsmål, och insåg vigten deraf samt önskade, att denna angelägenhet måtte blifva organiserad på ett sätt, som kunde lända till båtnad för det dermed afsedda ändamål. Likaledes ansåg man inom utskottet, att det vore rättare att ordna de arbetsstatistiska undersökningarna som en statsinstitution än på något annat sätt. Om detta har således ingen tvekan rådt. Men man har trott, att tiden ännu icke vore mogen för genomförande af en sådan organisation, som här är ifrågasatt. Och när man närmare granskar förhållandena, synes det, som om en sådan uppfattning ej skulle sakna sitt berättigande.

Kongl. Maj:t har föreslagit inrättande af en hel byrå med en byråchef, en aktuarie, amanuenser m. m. En reservant i Första Kammaren hemställer, att för åstadkommande af en arbetsstatistik anvisas ett anslag af 20,000 kronor; dermed anser han allt vara vunnet. Slutligen har en annan reservant ansett, att frågan skulle kunna lösas derigenom, att man satte en tjänsteman, aktuarien, på ordinarie stat, men i öfrigt läte det vara som det nu är.

Det är således uppenbart, att, då vi här stå inför så olika förslag till frågans lösning, det icke kan vara godt att veta, hvilket som i detta fall är det förmånligaste att taga. Statsutskottet ansåg därför det vara skäl att afvakta ännu en tids erfarenhet, innan några definitiva åtgärder vidtoges. Och det torde väl alla vara ense om, att man i denna sak ännu icke vunnit tillräcklig erfarenhet.

*Angående
arbets-
statistiska
undersökningar.
(Forts.)*

Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)

En ärad talare på stockholmsbanken, herr David Bergström, frågade, hvad statsutskottet menade med sin motivering på sid. 47. »Och då» — heter det der — »hela det statistiska arbetets betydelse gifvetvis är beroende på den riktighet, noggrannhet och omdömesgiltighet, hvarmed primäruppgifterna afgifvas, men man enligt utskottets uppfattning i berörda afseende, och detta delvis beroende på den för uppgifternas uppsamlande gifna föreskriften, ännu står på en temligen osäker grund, torde äfven» etc.

Det förhåller sig så, att, då det inom utskottet var tal om insamlande af dessa uppgifter och den instruktion, som vore gifven för agenterna, man trodde, att dervidlag icke allt vore som det borde vara. Så t. ex. heter det der, att undersökningsförrätare förständigas uttryckligen att icke under några förhållanden låta de af arbetarne lemnade uppgifter komma under arbetsgifvares, verkstäres eller andras ögon. Utfrågandet af arbetarne får således aldrig ske i arbetsgifvarnes eller andra personers närvaro. Nu är det alldeles tydligt — det förställer jag mig åtminstone — att dylika frågoformulär äfven tillställas arbetsgifvarne. Man kan ej gerna förutsätta något annat, än att så måste ske. Ett annat tillvägagående vore nemligen olämpligt. Men äfven om så skulle vara, att också arbetsgifvarne finge likadana frågor att besvara, och detta skulle ske på samma sätt som det nu ifrågasatta, så synes det mig, som om allt detta ändå vore en sorts hemlighetsmakeri, hvilket dock icke borde få finnas, och det vore bra mycket bättre om arbetsgifvarne och arbetarne finge samråda litet vid aflemmandet af uppgifterna, ty en sak går alltid bäst och riktigast, om samrådan får ega rum. Komma de dervid icke öfverens, så är detta en annan sak, men det synes mig icke vara någon fara dermed, ty arbetarne äro nog nu för tiden så sjelfständiga, att de icke låta leda sig ifrån, utan de säga nog i alla fall till, hur det är med den eller den saken. Som sagdt, det vore bättre, om allt detta finge ske litet mera öppet och offentligt; detta vore ju riktigare, och då kunde också allmänheten och andra få tillfälle att, om de så ville, bedöma den saken.

När så dessa uppgifter komma in till kommerskollegium och skola bearbetas af den därför, enligt förslaget, anstälde tjänstemannen, aktuarien, så blir detta för honom ingen lätt sak, då han ju i ena handen har arbetsgifvarens och i den andra arbetarens uppgifter om samma sak; det blir nog icke så lätt för honom att afgöra hvad som deraf är sant och rätt och riktigt, såsom det skall vara. Men det är emellertid sådant, som man åsyftat, då man skref detta och åtskilliga andra saker i denna instruktion.

Det synes mig därför, som om man ännu någon tid borde fortsätta i den riktning, som hittills skett, så man vunne något mera erfarenhet, än som nu är för handen. Då det i denna fråga finnes så olika ståndpunkter, att Kongl. Maj:t vill ha allt,

som behöfs, både undersökning och byrå, en reservant vill ha byrå, men icke någon undersökning, och en tredje ståndpunkt intages af den reservant, som vill ha *en* ny tjänsteman i kommerskollegium och så dertill ett anslag för det arbetsstatistiska arbetet, så synes det mig, som om man i detta afseende stode på en mycket vacklande och sväfvande grund. Att gå med på Kongl. Maj:ts förslag, innan man riktigt undersökt frågan och noga pröfvat den, kan hafva fara med sig, och att binda fast saken genom att anslå medel för aflönande af *en* tjänsteman, synes mig också vara förhastadt. Af dessa skäl hafva vi ansett oss gagna saken bäst genom att endast tillstyrka lemmandet af anslag för två års tid, såsom förut varit vanligt, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

Herr David Bergström: Herr talman! Jag tackar den ärade ledamot af statsutskottet, hvilken sist hade ordet, för de upplysningar han nyss lemnat beträffande några mycket dunkla ord i statsutskottets utlåtande. Jag ber emellertid att få erinra kammaren derom, att det icke är första gången, som denna fråga om sättet för inhemtande af upplysningar till ledning för arbetsstatistiken är före i denna kammare. För fem år sedan, då den första undersökningen, nemligen den rörande bageriarbetarne och deras förhållanden, påbörjades, bragtes denna fråga för första gången på tal vid ett visst tillfälle af en ärad ledamot af denna kammare. Grunden härtill var den, att, såsom sedermera upplystes, en undersökningsförrättare af oförstånd eller missförstånd tagit sig före att i arbetsgifvarnes eller deras verkmästares närvaro utfråga arbetarne angående arbetsförhållandena. Vid det tillfälle, då denna fråga var före här i kammaren, höjdes icke en enda röst till förmån för det tillvägagångssätt för utfrågningen, hvilket herr Ivar Månsson nu tyckes vilja förorda, ett sätt, som mig veterligen heller aldrig har användts i fråga om någon arbetsstatistik af den sort, som för närvarande bedrifves här i Sverige. Visserligen kan det ju förekomma arbetsstatistik äfven af annan art — t. ex, som fallet varit uti England, och det förefinnes ju intet hinder för att icke undersökningar äfven här kunna utföras jemväl i den formen — nemligen att man såsom vittnen inkallar ett antal lämpliga arbetsgifvere och arbetare — lämpliga i det afseendet, att de företräda en viss näring — och derefter under ett offentligt förhör — såsom man ju skulle kunna kalla det — och delvis ett korsförhör med dessa personer söker utfråga dem beträffande vissa spörsmål, med hvilka man önskar att komma på det klara. Men när man företager sig en sådan arbetsstatistisk undersökning, som vi hittills bedrifvit här i landet, en rent nominativ undersökning, der hvarje man tillspörjes rörande en del frågor, så faller det ju af sig sjelft, att det icke är lämpligt, att han i närvaro af arbetsgifvaren eller annan förman sva-

Angående
arbets-
statistiska
undersökningar.
(Forts.)

rar på dessa frågor. Man skulle ju rent af kunna förvänta, att han vägrade svara, eller att, om han verkligen svarade, de svar han afgåfve under detta tryck icke skulle bli så rigtiga.

Med afseende på herr Ivar Månssons kraf på större offentlighet vid uppgifternas afgifvande ber jag att få erinra derom, att, för att taga ett exempel ifrån annat håll, när en del industriidkare aflemna mycket detaljerade uppgifter beträffande sin näring icke allenast vid arbetsstatistiken, utan äfven till åtskilliga andra grenar af vår statistik, så sker dessa uppgifters aflemnande, äfven från deras sida, under den gifna förutsättningen, att dessa detaljerade uppgifter icke skola betraktas såsom någonting annat än uppgifter, aflemnade af herr X. eller herr Y., och icke såsom aflemnade af den eller den namngifne fabriksidkaren. Äfven de utgå således ifrån att deras uppgifter skola behandlas såsom blotta sakuppgifter, hvilka utan vidare komma in i statistiken, der namnen på dem, som aflemnat uppgifterna, till sist alldeles försvinna.

Jag ber vidare att få erinra derom, att under den arbetsstatistiska undersökningens första år och efter det denna fråga om sättet för uppgifternas upptagande varit före här i kammaren, utfärdades genast af undersökningsledaren ett meddelande till samtliga undersökningsförrättare, att de naturligtvis icke skulle i arbetsgifvarnes eller förmännens och verkmästarnes närvaro ställa sina frågor till arbetarne. Och sedermera har det vid alla de följande undersökningarna, alldeles som herr Ivar Månsson framhöll, ingått i instruktionen för undersökningsförrättarne, att de icke skulle gå till väga på det af herr Månsson ifrågasatta sättet för undersökningarnas anställande. Och från intet håll, ej ens från de många arbetsgifvare, som af kommerskollegium tillkallats vid uppgörandet af planer för undersökningarnas verkställande, har man hört minsta invändning mot det sätt, hvarpå undersökningarna skulle bedrivas. Och med afseende på undersökningarnas resultat ber jag att få erinra derom, att från så polariskt motsatta håll som — för att anföra ett par röster ur pressen — tidningarna Nya Dagligt Allehanda och Socialdemokraten, har man beträffande den sist utförda undersökningen uttalat sitt allra lifligaste erkännande för den objektivitet, hvarmed undersökningen blifvit ledd och utförd. Jag tror därför, att vi icke böra slå in på den väg, som statsutskottet på detta sätt tyckes vilja anvisa.

Herr von Friesen: Herr talman! Man har här sagt, att vi i sjelfva verket nu skulle stå på samma standpunkt som år 1896, enär frågan nu vore lika obestämd och sväfvande som då. Men detta är, så vidt jag kan se, icke förhållandet; vi hafva nemligen nu fått se, hvilken produkt som kan uppkomma af detta arbetsstatistiske arbete; vi hafva fått en inblick i hvad

som kan läras ut af en sådan arbetsstatistik. Men inte endast *det*, utan vi hafva också fått lära en annan sak, nemligen att undersökningarna icke lämpligen kunna på samma sätt som hittills fortgå, för så vidt de skola kunna bedrifvas med full framgång. Vi hafva fått lära oss, att just det sätt, som statsutskottet nu föreslagit, icke är det rätta sättet att bedrifva dessa arbetsstatistiska undersökningar. Då synes det mig, som om man borde antingen helt och hållet afslå anslag till dessa undersökningar, eller också söka att gå litet framåt och slå in på den väg, som man tror vara den rätta. Men nu säger en ärad ledamot af statsutskottet: här äro så många förslag. Ja, det är ju alltid ledsam, om man har för många förslag att välja emellan; men när de allesammans gå i en och samma riktning, så synes det mig, som om man icke behöfde vara så ledsen att nödgas afgöra emellan de olika förslagen. Kongl. Maj:t vill nu sätta hela organisationen fast; jag har tagit mig friheten att i en reservation föreslå, att organisationen endast så mycket skall sättas fast, som nu tycks alldeles nödvändigt, och herr Fränkel ställer sig på en något annan ståndpunkt: han vill icke sätta den fast, utan i stället få den på extra stat, men detta gör han därför, att han icke tror sig kunna vinna det som jag föreslagit. Och jag ber att få säga, att jag blifvit bemyndigad uttala, att regeringen från sin sida anser det vara en verklig vinst redan om mitt förslag vinne Riksdagens bifall. Jag tror därför, att de betänkligheter, som gjorts gällande mot min reservation, icke böra vara för kammaren bestämmande.

Herr Sjö: Den siste talaren yttrade, att han fått bemyndigande af regeringen att uttala, att det icke skulle bli dyrare, utan billigare, eller en verklig vinst, om herr von Friesens förslag blefve bifallet. Ja, till följd af sorlet i kammaren, kanhända uppfattade jag hans yttrande orätt, var det icke rätt, så kan jag icke hjälpa det. Så föreföll det åtminstone mig. Men härmed må nu vara huru som helst, så synes det mig, som om vi ännu alltjemt vore inne på experimentets fält med arbetsstatistiken, och att man borde fortsätta med dessa experiment inom den byrå, som fått detta uppdrag sig anförtrödt, ännu en tid. Och jag stödes så mycket mera i denna min uppfattning deraf, att man framkommit med så många förslag, som man här gjort. För det första hafva vi regeringens förslag och för det andra tvenne reservationer, och så är det till sist utskottets förslag.

Då jag icke kunnat annat än vara med om det förslag, som här är framlagdt af utskottet, så har jag ansett mig böra yrka bifall till detsamma.

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman! Mina herrar! Jag kan icke neka till, att det förefaller mig nästan som om inom

*Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)*

Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)

statsutskottet skulle finnas en önskan att, så att säga, hålla denna fråga sväfvande, i förhoppning att man inom längre eller kortare tid skulle helt och hållet komma ifrån dessa undersökningar, denna arbetsstatistik. Men det kan väl icke på allvar någon inom utskottet ifrågasätta. Ty icke lär det vara tänkbart, att med det goda resultat, som de arbetsstatistiska försöksundersökningarna redan visat, man skulle helt och hållet kunna öfvergifva dem; och detta så mycket mindre, som i hela den civiliserade världen en sådan arbetsstatistik, som vi först på de senare åren varit i tillfälle begynna att skaffa oss, har existerat i många år. Och, såsom det först blifvit sagdt, kan det väl icke vara annat än till gagn att få kännedom, så fullständig som möjligt, om förhållanden, som stå så nära den fråga, som man kan anse vara så brännande, nemligen arbetarefrågan. Det är först sedan man kunnat få visshet om, huru på det området verkligen förhåller sig, som man kan få klart för sig *hvad* som bör göras och *huru* det kan göras.

Man talar om — och det har framhållits särskildt från utskottets sida — såsom synnerligen önskvärdt att kunna få denna arbetsstatistik så noggrann, fullständig och innehållsrik som möjligt, och man klagar öfver att preliminäruppgifterna icke skulle vara af så god beskaffenhet som önskligt vore. Men jag vill fråga: Huru skall det kunna vara möjligt att vinna detta mål, som hägrar för utskottet, nemligen att kunna få de mest noggranna, detaljerade och fullständiga uppgifter, om man icke vill anslå nödiga medel för att ett arbete i den rigtningen skall kunna ske?

Nu har i Kongl. Maj:ts förslag, så vidt jag räknat rätt, derför ansetts nödvändigt ett belopp i rundt tal af 30,000 kronor. Utskottet anser det vara nog med det belopp, som hittills utgått, 10,000 kronor, och således velat tillstyrka ett anslag af 20,000 kronor, afsedt att räcka för åren 1903 och 1904. Det synes mig vara alldeles klart, att man icke kan för detta belopp, motsvarande en tredjedel af det för ändamålet behöfliga, åstadkomma *hvad* som är önskvärdt. Jag betviflar, att ens med det belopp, som den ärade talaren på stockholmsbanken föreslagit, man skall kunna nå det resultatet. Men då här icke finnes någon utsigt till att bereda framgång åt Kongl. Maj:ts förslag, och då herr von Friesens förslag är ojemförligt mycket bättre än utskottets, så skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till herr von Friesens förslag och afslag på utskottets hemställan.

Herr Pehrson, i Törneryd: Det har förefallit mig under diskussionens gång, som ledamöterna i statsutskottet skulle hafva gifvit tillräckliga skäl för den mening, som blifvit af utskottets flertal accepterad vid behandlingen af ärendet inom utskottet. Jag skulle således helt och hållet saknat anledning att begära

ordet, om icke den siste talaren, kammarens herr vice talman, funnit det vara i sin ordning att här göra en insinuation mot statsutskottet, en insinuation, som jag anser, att utskottet icke bör låta stå helt och hållet obesvarad.

Om jag nemligen hörde rätt, så tycktes det, som om det förefölle herr vice talmannen vara på det sättet att utskottet skulle hafva för afsigt, att genom ett dylikt tillvägagångssätt, som utskottet här föreslår, skulle så småningom kunna vinnas, att denna fråga först skulle tillbakahållas och möjligen också dermed så småningom dö bort. Jag har icke ordagrant återgifvit herr vice talmannens ord, men jag tror icke, att jag tagit mycket miste åtminstone om deras innebörd. Jag ber att i det fallet få helt och hållet tillbakavisa herr vice talmannens uppfattning i detta hänseende och jag anhåller att få hänvisa till hvad utskottet i denna sak har uttalat på sid. 48. Der säger utskottet så här: »Utskottet, som af sålunda anförda skäl icke anser sig i frågans nuvarande läge kunna biträda Kongl. Maj:ts förslag om inrättande af en byrå för arbets- och näringsstatistiken, finner emellertid det vara af vigt, att de hittills pågående arbetsstatistiska försöksundersökningarne fortgå, dervid utskottet emellertid velat erinra, att icke, såsom förste aktuarien i ofvan åberopade pro memoria angifvit» o. s. v. Härmed tror jag mig tydligt hafva påvisat, att det ingalunda legat en sådan uppfattning till grund för statsutskottets beslut som den af herr vice talmannen här antydda.

För öfrigt, och för att icke åter upprepa hvad som redan en gång under diskussionen blifvit sagdt, inskränker jag mig till att dels på skäl, som under diskussionen framhållits här i dag för utskottets förslag, dels på grund af hvad utskottet sjelf i sin motivering anfört, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Elowson: Herr grefve och talman! Om jag sammanställer den motivering, som är gifven af utskottet, med det yttrande, som vi nyss hörde af dess vice ordförande, torde deraf framgå, att den allmänna meningen är riktad derpå, att de arbetsstatistiska undersökningar, hvarom frågan gäller, äro af stort gagn.

Nu torde det vara till fullo ådagalagdt, att de medel, som hittills varit anvisade, befunnits otillräckliga för att man af undersökningarna skulle kunna få det gagn, som man afsett att med dem vinna. Enär tillfälle gifves att kunna förbättra desamma, och då man genom en fastare anordning af de arbetsstatistiska undersökningarna kan vinna ökad kunskap om den sociala frågan, så anser jag det vara allt skäl, att Riksdagen nu beviljar ett högre anslag än förut.

Och eftersom man i sådant fall har att välja mellan Kongl. Maj:ts förslag och den reservation, som en utskottsledamot från denna kammare afgifvit, så tror jag att det vore opportunt att

*Angående
arbets-
statistiska
undersökningar.
(Forts.)*

Angående
arbets-
statistiska
under-
sökningar.
(Forts.)

välja den senare. Jag skall därför, herr talman, anhålla om bifall till den reservation, som är afgifven af herr von Friesen, och afslag på utskottets framställning.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Under den- samma hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* af- slag derå och bifall till den af herr S. G. von Friesen afgifna, vid punkten fogade reservationen. Sedan herr talmannen gifvit pro- position å dessa yrkanden, förklarade herr talmannen sig anse svaren ha utfallit med öfvervägande ja för den förra propositio- nen. Emellertid begärdes votering, hvilken ock företogs efter följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstnings- proposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemstäl- lan i tredje punkten mom. b) af utskottets förevarande utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å berörda hemställan, bifallit den af herr S. G. von Friesen afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utföll med 88 ja, men 110 nej; och hade alltså kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 4 och 5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 6*, angående befrämjande i allmänhet af slöjderna, yttrade

Herr Hammarström: Herr talman! Till en början skall jag bedja att få uttala min tacksamhet till Kongl. Maj:t, som föreslagit ett anslag till resestipendier åt handverksidkare, och jag får äfven uttala min glädje deröfver, att utskottet funnit sig böra tillstyrka detta anslag. Men gifvet är, att jag och mina medmotionärer hade känt det ännu mera trefligt, om utskottet funnit sig kunna tillstyrka det af oss framställda förslaget.

Då det nu emellertid icke kan förnekas, att handverks- industrien har en förtviflad kamp att kämpa i fråga om kon-

kurrensen gent emot storindustrien, som allt mer och mer öfverflyglar den mindre industrien, vore det lyckligt, om man i tid ville söka afvärja de faror, som hota den mindre industrien, ja hota att helt och hållet tillintetgöra den. Det är därför glädjande se, att något är satt i fråga att göras i detta fall.

Men då Kongl. Maj:t och äfven utskottet sammanför under en anslagspunkt såväl arbetare inom de olika yrkena som dem, som sjelfständigt idka handverk, under en anslagssumma, med afsigt att detta anslag skall fördelas mellan handverksidkare och arbetare inom de olika yrkena, har man, enligt mitt förmenande icke gått klokt till väga, ty den omständigheten, att en handverksidkare sjelf deltagar i arbetet uti det yrke han bedrifver, borde väl icke degradera honom till den grad, att han ställes bland arbetarne. Jag tycker, att man borde hellre uppmuntra dem, som icke blygas för sitt yrke, utan ställa sig med och bedrifva det med eget arbete.

Då det nu emellertid är föreslaget, att kommerskollegium skall ega utdela dessa resestipendier utaf den större summa, som här utaf såväl Kongl. Maj:t som utskottet är föreslagen till delning mellan arbetare och handverksidkare, ber jag få uttala den mening, att det nog kommer att blifva temligen svårt för dem, som skola dela ut resestipendierna, att komma till ett rättvist resultat, när det gäller bedöma, hvilka böra och hvilka icke böra komma i åtanke. Ty det finnes en stor del handverkare, som tidvis arbeta inom sina respektive yrken och tidvis icke deltaga i arbetet. I tider, då det är ondt om arbete, och mästaren finner det svårt och tråkigt att afskeda arbetarne, kommer han helt naturligtvis att draga sig ifrån arbetet och i stället syssla med sina böcker, utskrift af räkningar o. s. v. Detta kan pågå ganska länge. Det inträffar, att det blir mera permanent vissa år. Andra år återigen ställa sig förhållandena annorlunda. Det blir, som sagdt, enligt mitt förmenande temligen svårt att bestämma, huruvida denne handverksidkare deltagar i sitt arbete eller icke. Det är, såsom jag säger, temligen oegentligt att söka på sådant sätt avvägbringa en fördelning.

Emellertid är det väl icke gerna möjligt att i frågans nuvarande läge få den framåt på annat sätt än som föreslagits af utskottet, hvadan jag icke finner lämpligt att besvara herr talmannen med något yrkande i denna punkt.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Mina herrar! Jag ämnar ingalunda framställa något yrkande med anledning af statsutskottets hemställan i den nu föredragna punkten. Men då jag är en af dem, som undertecknat en motion i ämnet, kan jag icke underlåta att taga kammarens tid i anspråk för att yttra några ord.

Till en början är jag ense med den förste talaren deruti, att man måste vara tacksam för att Kongl. Maj:t tillmötesgått handtverksindustrien i så måtto, att af Riksdagen äskats ett anslag till resestipendier åt handtverksidkare. Jag ber att också få säga några ord med anledning af någonting, som återfinnes dels i den kongl. propositionen och dels i utskottets betänkande, nemligen om kommerskollegii förslag, att handtverksidkare, som drifva handverk i ringa omfattning, antingen ensamme, med tillhjälp allenast af hustru och hemmavarande barn, eller med några få arbetare, skola göras delaktige af samma anslag, som är afsedt för yrkesarbetare.

Jag finner det nemligen öfverflödigt, att kommerskollegium använt sig af denna motivering för att yrka på ett högre anslag till resestipendier åt yrkesarbetarne. Då anslaget till resestipendier åt yrkesarbetare första gången beviljades till sitt nuvarande belopp, utgjorde antalet yrkesarbetare inom riket enligt 1891 års uppgifter 168,430 st., deri inberäknadt äfven handtverkarne, som då torde hafva uppgått till något under 40,000 st. Då bestämdes anslaget till 25,000 kr., och nu har Kongl. Maj:t begärt, att detsamma måtte höjas till 35,000 kr. och såsom motivering härför åberopat bland annat, att enligt 1899 års uppgifter antalet ökats till 291,028 st. Antalet hade således ökats med omkring 73 %, och denna ökning synes mig alldeles tillräcklig för att motivera en höjning af anslaget från 25,000 kr. till 35,000 kr., utan att man derför behöfver tillägga ytterligare det vilkoret, att anslaget skall användas äfven för handtverksmästare, som drifva sitt yrke i ringare omfattning. I stället för att vara till förmån för arbetarne, skulle, enligt min uppfattning, höjningen blifva till men för dem genom en sådan anordning, hvarigenom det skulle beredas kommerskollegium tillfälle att tilldela resestipendier af detta anslag äfven åt mindre handtverksidkare. Det framgår af kommerskollegii motivering, att det varit en liflig efterfrågan på dessa resestipendier och att så många sökande anmält sig till desamma, att endast 22 % af sökandena kunnat erhålla sådana stipendier. Om nu anslaget höjes till 35,000 kr., skulle — under förutsättning att samma antal som hittills komme att söka — stipendier kunna tilldelas omkring 31 % af sökandena, och denna siffra må väl ingalunda anses vara för hög.

Det är också en annan omständighet, som gör det olämpligt att på detta sätt sammanblanda handtverksidkare och de öfriga arbetarne, och det är, att de icke kunna bedrifva sina studier på alldeles samma sätt. En yrkesarbetare, som söker ett stipendium från detta anslag, har i regel icke bildat familj. Han kan derför uppehålla sig utomlands en längre tid och derunder flytta från den ena verkstaden till den andra och genom att taga anställning på det sättet förkofra sig i sitt speciella yrke. En handt-

verksidkare åter har i de flesta fall bildat familj och kan därför i regel icke uppehålla sig så länge utomlands, att han på detta sätt kan genom att taga arbete på verkstäderna bedriva sina studier; och för den händelse han drifver arbete med tillhjälp af, såsom här säges, några få arbetare, är det naturligtvis ännu svårare för honom att vara borta så länge. I förbigående vill jag också anmärka, att det är svårt att veta, hvad som menas med »några få arbetare». Detta anser jag vara ett ytterligare skäl att bevilja ett särskildt anslag för arbetarne och ett särskildt för alla handtverksidkarne.

Emellertid torde det nu icke vara skäl att göra något yrkande i denna riktning, men jag vill uttala den förhoppning, att kommerskollegium framdeles skall komma till insigt om det olämpliga i att sammanblanda dessa, så att både handtverksidkare och arbetare få del af samma anslag. Arbetarne komma icke att blifva belättna dermed och icke handtversidkarne heller, och jag kan således icke finna att någonting kan vinnas med en sådan anordning. Det skulle därför vara önskvärdt, om anslagen kunde blifva skilda åt, så att handtverksidkarne finge sitt, äfven om det blefve till mindre belopp, och de öfriga arbetarne sitt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7—23.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 24 och 25.

Lades till handlingarna.

§ 6.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kronoparken Tönnersjöheden i Hallands län hörande inegområden, blef af kammaren godkänt.

§ 7.

Vidare föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända lagutskottets utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion angående införande i konkurslagen af viss bestämmelse rörande förvaltningen af konkursgäldenärs egendom; och

N:o 11, i anledning af väckt motion om förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>C. Olsson</i> i Viken	under 14 dagar fr. o. m. den 24 febr.
friherre <i>C. W. Ericson</i>	» 5 » » » » 24 »
herr <i>J. Hjelmérus</i>	» 4 » » » » 26 »
» <i>S. O Nylander</i>	» 7 » » » » 26 »
» <i>H. Andersson</i> i Vestra Nöbbelöf	» 6 » » » » 24 »
och herr <i>A. Hansson</i> i Solberga	» 4 » » » » 25 »

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om inrättande af nya tjenster vid statens jernvägar m. m.; och

n:o 27, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade jernvägar; samt

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

n:o 5, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 2, i anledning af väckt motion om tullfrihet för icke rökt fläsk;

n:o 6, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkterna 2:o) och 3:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 1 angående vissa delar af tullbevillningen;

n:o 7, angående vissa motioner om ändring i förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin, m. m.;

n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tullen å majs;

n:o 9, angående vissa delar af tullbevillningen; och

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 3 § 1 mom. bevillningsförordningen.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1.32 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Tisdagen den 25 februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående folkskolelärares rätt till ålderstillägg.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlå-tanden n:is 26 och 27 samt bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 5, 6, 7, 8, 9 och 10.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *I. V. C. Larsson* i Halmstad under 2 dagar fr. o. m. denna dag
och herr *J. A. Kinnman* » 2 » » » » d. 28 febr.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning i syfte att ackordsförhandling till undvikande af konkurs måtte erhålla offentligt skydd och kontroll;

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 60 § konkurslagen;

n:o 14, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande n:o 5 i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående föreskrifter rörande fartygs sjöduglighet m. m.;

n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förvandlingen af böter i fall af bristande tillgång till deras gäldande; och

n:o 16, i anledning af väckt motion om ändring af 61 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,39 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.